

PJESA I

Pëshpërima e tokës

Në ditët më të errëta të dimrit, ngjyrat gjithsesi janë kudo rreth nesh. Na duket sikur mungojnë, nuk presim t'i shohim, e prandaj, nuk i shohim.

Në agim ato lundrojnë së bashku me retë që shtrihen në juglindje të horizontit, dhe në mesditë rrinë mbi të çarat e kodrave. Në mbrëmje horizonti perëndimor, i veshur me ngjyrë të trëndafiltë, të artë dhe vjollcë, me të tëra nuancat e vjollcës, fillon dhe lëviz.

E vërteta është se ne përqendrohemi më pak tek hareja e ngjyrave dhe më shumë në gjërat e zymta. Nëse mendjet tona kanë rënë pre e mendimeve të zymta e pa ngjyra, sytë tanë kanë një mundësi të vogël për të parë më tej.

Për t'i shpëtuar verbërisë sime ndaj ngjyrave, kam kaluar shumë kohë nëpër kopshtet dhe zonat përreth. Aty gjej vetminë që më duhet për të studiuar jetën dhe ngjyrat e tokës. Kam bërë rrugë të gjata mbi këtë tokë, kur ishte e ngrirë, kur ishte përmbytur nga shiu, kur ishte e thatë e me pluhur dhe kur bimët, pemët dhe lulet e egra gjelbëronin.

Çdo gjë që shikoja dhe kuptoja, e shënoja në bllokun tim; mbaja shënime të detajuara për gjithçka që vëreja. Mësova të mos hamendësoja. Nuk mund të mbështetesh në kujtime për të rikthyer me saktësi pamjen e një luleshtrydheje të egër dhe e dija që do të dukej krejt ndryshe, pasi të kalonte një javë.

Çdo ditë dhe çdo shëtitje kishte diçka të re. Gjërat e pabesueshme që ndodhnin, nuk mund të mos mbaheshin shënim: si shndriste livadhi nga pikat e vesës, si vraponte një dre vetëtimthi përmes fushës dhe se si tymi i degëzave të djegura nga dengju i një fermeri dredhonte drejt qiellit.

Gjërat kanë jetë për një kohë shumë të shkurtër. Pamja duhet të jetë po aq e rëndësishme, kur ta lexoj në bllokun tim, sa ç'ishte kur ndodhi. Duhet të jetë e aftë të jetojë përsëri në faqen e letrës, edhe pse në një stinë tjetër.

Blloqet e dimrit vijnë me mua në pranverë dhe shënimet e pranverës mbushen shpejt me pamje verore. Shënoj e shënoj, sepse çdo imazh duhet të ketë mundësinë për t'u prekur dhe kuptuar, në mënyrë që të jetojë në letër.

Fjala është vetëm një pjesë e shpirtit, por ushqen ata që nuk mund të ndalojnë për të parë, për të përjetuar ngjyrat vjollcë të tokës. Nuk mundem të hamendësoj që lexuesit do ta dinë se ç'kam parë: si çel një lule, si fluturon një zog ose çfarë është aroma. Të ngacmoh imagjinatën e dikujt për të kërkuar vetveten, është si të bësh një rrethrotullim të plotë drejt rizgjimit.

Ndonjëherë, kur bie borë dhe trumcakët ushqehen në dritaren time, mbyll sytë dhe shikoj manushaqet që lulëzojnë përgjatë brigjeve të lumit në një stinë tjetër.

Mund të shoh gjethet e gjelbra, të ngopura me lëngun jetëdhënës, përshkruar nga damarë të bardhë, aq të hollë e delikatë, por që mbajnë jetën brenda. Ato janë kaq të kadifenjta, sa mbajnë çdo pikë uji që bie mbi to.

Askush nuk duhet të humbasë ngjyrën vjollcë që hijeshon natyrën. Ne që shënojmë pëshpërimën e tokës, duhet të jetojmë në të, ta nuhasim dhe ta çojmë përpara.

Të gjithë kemi shumë pyetje. Por shpirtrat tanë duhet të ndizen për të parë dhe për të ndjerë. Më pas, kur të jemi lodhur, kur të gjitha ngjyrat të jenë shterur nga shpirtrat tanë, mund të hidhemi sërish në jetën e tokës dhe të gjejmë qetësi shëruese.

Për pyetjet 1-4 qarkoni alternativën që ju mendoni si të saktë. Më pas plotësoni përgjigjen edhe në fletën e përgjigjeve.

1. Çfarë simbolizon ngjyra vjollcë në këtë pjesë?

1 pikë

- A) Çudinë dhe bukurinë e natyrës.
- B) Forcën dhe mençurinë e fjalës së shkruar.
- C) Fuqinë e ndryshimit të stinëve dhe motit.
- D) Aftësinë e njerëzve për të anashkaluar ngjarjet e rëndësishme.

2. Cila nga fjalitë e mëposhtme demonstroi qëllimin e autorit për t'i dhënë shkrimin të tij nuanca bindëse?

1 pikë

- A) Ato janë kaq të kadifenjta sa mbajnë çdo pikë uji që bie mbi to.
- B) Por shpirtrat tanë duhet të ndizen për të parë dhe për të ndjerë.
- C) Për t'i shpëtuar verbërisë sime ndaj ngjyrave, kam kaluar shumë kohë nëpër kopshtet dhe zonat përreth.
- D) Në mbrëmje horizonti perëndimor, i veshur me ngjyrë të trëndafiltë, të artë dhe vjollcë, me të tëra nuancat e vjollcës, fillon e lëviz.

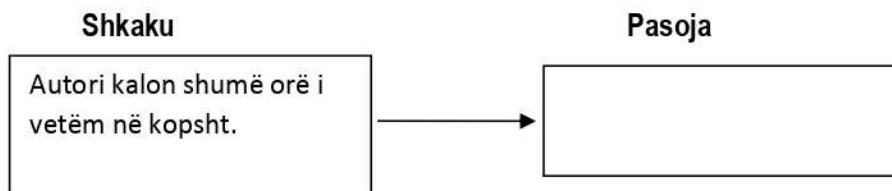
3. Si do të ndryshonte kjo pjesë, nëse do të shkruhej në mënyrë objektive nga perspektiva e vetës së tretë?

1 pikë

- A) Do të kishte një përmbajtje më pak emocionale.
- B) Do të përmbante më pak detaje në lidhje me ngjyrat.
- C) Do të përfshinte më shumë informacion në lidhje me rrëfyesin.
- D) Do të fokusojë më shumë në të tashmen se në të shkuarën.

4. Shikoni tabelat e mëposhtme.

1 pikë

Cila është pasoja e shkakut të dhënë më sipër?

- A) Autori ecën për kilometra të tërë.
- B) Autori i plotëson shënimet e tij me piktura.
- C) Autori kujton se si duken lulet e dimrit.
- D) Autori është në gjendje të përqendrohet tek e bukura.

5. Vëreni me kujdes organizimin e tekstit nga pikëpamja strukturore. Zbuloni dy karakteristika të paragrafit hyrës, që lidhen me strukturën e tekstit. **2 pikë**

Karakteristika: _____

Karakteristika: _____

6.

a) Në paragrafin **e parë dhe të tretë** autori krijon një kundërvënie. Cila është ajo? **1 pikë**

b) Sipas autorit, cila është arsyeja që ne nuk i shohim ngjyrat rreth nesh? **1 pikë**

GJUHA SHQIPE DHE LETËRSIA

7. Paraqitni një nga ndjesitë që shkakton tek ju si lexues kjo pjesë, duke shpjeguar se në ç'mënyrë ka arritur autori të ngacmojë ndjeshmërinë tuaj.

2 pikë

8. Bazuar në tekstin e dhënë, **interpretoni** se cila është pesha që autori i jep fjalës. Pse ajo ka kaq shumë rëndësi për të?

2 pikë

9.

- a) Titulli i kësaj pjese është figurativ. Emërtoni figurën stilistike që e organizon atë dhe shpjegoni përmes saj raportin që krijohet mes autorit dhe tokës. **2 pikë**

Figura: _____

Shpjegimi: _____

- b) Komentoni forcën shprehëse të metaforës në fjalinë e mëposhtme, marrë në kontekstin e të gjithë fragmentit. **2 pikë**

Për t'i shpëtuar verbërisë sime ndaj ngjyrave, kam kaluar shumë kohë nëpër kopshtet dhe zonat përreth.

Teksti i dhënë më poshtë nuk është i saktë nga ana gjuhësore.

Lexojeni atë dhe qarkoni përgjigjen që ju mendoni si të saktë.

Gjergj Fishta

[1] Përkujtojmë një ndër kryeveprat e letërsisë shqipe “Lahuta e Malcis”, në 82-vjetorin e botimit të plotë të saj (8 prill 1937).

[2] Poema madhore epike “Lahuta e Malcis”, e poetit kombëtar at Gjergj Fishta, është jo vetëm kryevepra e tij, por ndër më të rëndësishmet e letërsisë shqipe, me jehonë ndërkombëtare.

[3] Fishta e nisi kryepunën e tij rreth viteve 1900, kur atdheu ishte nën Perandorinë Osmane dhe e mbaroi më 1937, kur Shqipëria ishte shtet i pavarur, dy vjet para se të niste Lufta e Dytë Botërore. **[4]** Pesë këngët e para të saj u botuan si libër më vete në Zara të Kroacisë me shpenzimet e Faik Konicës. **[5]** Ky ishte një shembull i shkëlqyer i mbështetjes patriotiko-kulturore të intelektualëve të lartë shqiptarë. **[6]** Intelektualët më të shquar të kohës ishin Konica, Koliqi e Noli.

[7] Më vonë u botua dhe libri tjetër me këngë derisa u bënë plot 30 këngë ose krerë të një eposi madhështor. **[8]** Kështu në vepër janë bashkuar sipas kronologjisë ngjarje dhe bëma shqiptare nga gjysma e dytë e shekullit të XIX-të deri në Shpalljen e Pavarësisë së Shqipërisë dhe në Konferencën e Londrës, më 1913. **[9]** Fryma e fuqishme popullore ka diktuar dhe vargun popullor, gjithë rropama dhe ortekë metaforash, duke dhënë kështu “Iliadën” e shqiptarëve, sipas albanologëve, duke e quajtur Fishtën “Homerin e fundit të Ballkanit”.

[10] Kjo kryevepër, e futur tashmë në tekstet shkollore, edhe pse tejet e vështirë për t’u përkthyer, ka botime të pjesshme në italisht, në gjermanisht (nga albanologu Maximilian Lambertz) dhe, së fundmi, në anglisht.

[11] Përkthyesi i saj, albanologu i njohur Robert Elsie, në parathënie thotë se, me botimin anglisht të poemës “Lahuta e Malcis”, u përplotësua eposi evropian. **[12]** Edhe pse u flak shpeshherë, vepra e Fishtës doli përsëri në dritë për t’i folur Shqipërisë e botës.

Për pyetjet 10-19 qarkoni alternativën që ju mendoni si të saktë. Më pas plotësoni përgjigjen edhe në fletën e përgjigjeve.

10. Cila nga fjalitë e mëposhtme do të ishte më e saktë nga ana kuptimore e gramatikore, për t'u përdorur si fjali hyrëse e paragrafit të parë? **1 pikë**

- A) Rikthejmë nga harresa një ndër kryeveprat e letërsisë shqipe "Lahuta e Malcis", në 82-vjetorin e botimit të plotë të saj (8 prill 1937).
- B) Kemi nderin të përkujtojmë sot, në 82-vjetorin e botimit të plotë të saj (8 prill 1937), një ndër kryeveprat e letërsisë shqipe, poemën "Lahuta e Malcis".
- C) Memorizojmë në 82-vjetorin e botimit të plotë të saj (8 prill 1937) një ndër kryeveprat e letërsisë shqipe "Lahuta e Malcis".
- D) Përkujtojmë një ndër kryeveprat e letërsisë shqipe "Lahuta e Malcis", në 82-vjetorin e botimit të plotë të saj (8 prill 1937).

11. Cili është ndryshimi që duhet bërë në fjalinë [2], në mënyrë që ajo të jetë në koherencë me fjalinë e parë? **1 pikë**

- A) Duhet shkruar me shkronjë të madhe fjala "epike".
- B) Duhet hequr presja pas togut "Lahuta e Malcis".
- C) Duhet shtuar lidhëza "edhe" përpara togut "ndër më të rëndësishmet" dhe pjesëza "madje" përpara togut "me jehonë ndërkombëtare".
- D) Nuk ka nevojë për asnjë ndërhyrje në fjali.

12. Gabimi drejtshkrimor në fjalinë [8] qëndron: **1 pikë**

- A) në shkrimin e emrave të përveçëm.
- B) në shkrimin e numrit romak.
- C) në përdorimin e nyjës së përparme në togun "në Shpalljen e Pavarësisë së Shqipërisë".
- D) nuk ka probleme drejtshkrimore.

MATURA SHTETËRORE

13. Në cilën nga alternativat e mëposhtme, fjalitë [4] dhe [5] janë lidhur në një fjali të vetme, pa e ndryshuar kuptimin e tekstit? **1 pikë**

- A) Pesë këngët e para të saj u botuan si libër më vete në Zara të Kroacisë me shpenzimet e Faik Konicës, çka ishte një shembull i shkëlqyer i mbështetjes patriotike-kulturore të intelektualëve të lartë shqiptarë.
- B) Meqenëse pesë këngët e para të saj u botuan si libër më vete në Zara të Kroacisë me shpenzimet e Faik Konicës, ky ishte një shembull i shkëlqyer i mbështetjes patriotike-kulturore të intelektualëve të lartë shqiptarë.
- C) Pesë këngët e para të saj u botuan si libër më vete në Zara të Kroacisë me shpenzimet e Faik Konicës, ndaj ky ishte një shembull i shkëlqyer i mbështetjes patriotike-kulturore të intelektualëve të lartë shqiptarë.
- D) Kur pesë këngët e para të saj u botuan si libër më vete në Zara të Kroacisë me shpenzimet e Faik Konicës, ishte një shembull i shkëlqyer i mbështetjes patriotike-kulturore të intelektualëve të lartë shqiptarë.

14. Një nxënëse dëshiron të shtojë detajet e mëposhtme në tekst. **1 pikë**

Poema e plotë nuk ka një subjekt ose një ngjarje të veçantë, por aty çdo këngë është një ndodhi më vete. Qëllimi i autorit mbetet i qartë: ai ka synuar të tregojë që historinë nuk e bën një njeri i vetëm dhe ajo nuk përbëhet nga një ngjarje e vetme, përkundrazi historinë e bën i gjithë populli, i prirë nga bijtë e tij të shquar.
Pas cilës nga fjalitë e mëposhtme duhet shtuar ky informacion?

- A) Pas fjalisë [2],
- B) Pas fjalisë [4],
- C) Pas fjalisë [7],
- D) Pas fjalisë [9].

15. Cila fjali në paragrafin e tretë përmban informacion të tepërt, i cili nuk është në të njëjtën linjë logjike me përmbajtjen e tij? **1 pikë**

- A) Fjalia [3],
- B) Fjalia [4],
- C) Fjalia [5],
- D) Fjalia [6].

16. Në rast se në fjalinë [9], *“Fryma e fuqishme popullore ka diktuar vargun popullor, gjithë rropama dhe ortekë metaforash”*, theksi logjik do të binte te kundrinori i drejtë, duhet: **1 pikë**

- A) të shprehet kundrinori i drejtë me emër me parafjalë.
- B) të shprehet kundrinori i drejtë me gjymtyrë homogjene.
- C) të shprehet kundrinori i drejtë me pjesë të nënrenditur fthilluese.
- D) të zhvendoset kundrinori i drejtë në fillim të fjalisë.

17. Në qoftë se pjesët e fjalisë [10], do të kishin marrëdhënie shkakore, alternativa e saktë do të ishte: **1 pikë**

- A) Kjo kryevepër, e futur tashmë në tekstet shkollore, edhe pse tejet e vështirë për t'u përkthyer, ka botime të pjesshme në italisht, në gjermanisht (nga albanologu Maximilian Lambertz) dhe, së fundmi, në anglisht.
- B) Kjo kryevepër, e futur tashmë në tekstet shkollore, ndonëse është tejet e vështirë për t'u përkthyer, ka botime të pjesshme në italisht, në gjermanisht (nga albanologu Maximilian Lambertz) dhe, së fundmi, në anglisht.
- C) Kjo kryevepër, e futur tashmë në tekstet shkollore, është tejet e vështirë për t'u përkthyer, prandaj ka botime të pjesshme në italisht, në gjermanisht (nga albanologu Maximilian Lambertz) dhe, së fundmi, në anglisht.
- D) Kjo kryevepër, e futur tashmë në tekstet shkollore, ngaqë është tejet e vështirë për t'u përkthyer, ka botime të pjesshme në italisht, në gjermanisht (nga albanologu Maximilian Lambertz) dhe, së fundmi, në anglisht.

18. Si duhet shkruar fjalia [11], nëse do të kthehet në ligjëratë të drejtë? **1 pikë**

- A) Përkthyesi i saj, albanologu i njohur Robert Elsie, në parathënie thotë: - Me botimin anglisht të poemës “Lahuta e Malcis” u përplotësua eposi evropian.
- B) Përkthyesi i saj, albanologu i njohur Robert Elsie, në parathënie thotë: “Me botimin anglisht të poemës “Lahuta e Malcis” u përplotësua eposi evropian”.
- C) Përkthyesi i saj, albanologu i njohur Robert Elsie, në parathënie thotë: “se me botimin anglisht të poemës “Lahuta e Malcis” u përplotësua eposi evropian”.
- D) Përkthyesi i saj, albanologu i njohur Robert Elsie, në parathënie thotë se “me botimin anglisht të poemës “Lahuta e Malcis” u përplotësua eposi evropian”.

19. Nëse fjalisë [12] do t'i shtonim të dhëna plotësuese në ligjërim e sipër, cili nga variantet e mëposhtme do të ishte më i saktë nga ana kuptimore dhe gramatikore? **1 pikë**

- A) Edhe pse u flak shpeshherë, ç'është e vërteta, vepra e Fishtës doli përsëri në dritë për t'i folur Shqipërisë e botës.
- B) Edhe pse u flak shpeshherë, për fat të keq, vepra e Fishtës doli përsëri në dritë për t'i folur Shqipërisë e botës.
- C) Edhe pse u flak shpeshherë - dhe këtë të vërtetë e dinë të gjithë - vepra e Fishtës doli përsëri në dritë për t'i folur Shqipërisë e botës.
- D) Edhe pse u flak shpeshherë, me sa kam dëgjuar, vepra e Fishtës doli përsëri në dritë për t'i folur Shqipërisë e botës.

@matura.shteterore

PJESA II

Migjeni “...Bukën tonë të përditshme falna sot...” (fragment)

Ulet Kola në një karrigë. Po t'ishte këtu me shërbim nuk do të mund të rrinte, tashti barem n'at privilegj e ka (o sa dëshronte Kola të mos ta kishte). Ndej në karrigë, brrylin e mbështeti në tavolinë e ftyrën në shplakë. Prap mendime. O mendime, fundi ju daltë! Se asgja s'po qitni në dritë. Pesë vjet punë në kët kafe. E për pesë vjet trajtat e të gjitha këtyne sendeve lanë vragë të pashlyeshme. E bajnë dhe shpirtin e njeriut që t'u shëmbëllejë. E shpirti i Kolës asht coptue, asht shpërnda grima-grima. Pak nga ai asht futë nëpër vrima të karrigave e të tryezave, të cilat Kola i njofti një nga një tue i kërkue, e pak nga shpirti i tij asht futë, asht ngjitë, asht ngjeshë nëpër paçavra të ndyeta dhe mshisa të lagta. Atje n'at tryezë - i kujtohej Kolës - kishte gjithmon ma shumë bishta cigaresh dhe gjithmon mbi të ose ishte zhgarravitun diçka e pakuptueshme, ose vizatuem ndoj ftyrë, ndoj trup grueje me tjera. E ai mbasi e shikonte mirë e mirë, e hapte paçavrën e lagte dhe me aq fuqi e fërkonte, saqë tryeza lonte vendit. Duhej mshi mirë se qortimi i kërcnueshëm i zoti Filipit nuk mungonte. Pesë vjet kësi pune. Dhe mandej në rrugë të madhe. Po as zoti Filipi s'ka faj. Punë s'ka. - Po kush ka faj? - Askush. Nana që më lindi, - mendonte Kola. Paskam qenë i tepërm në kët botë - unë me shokët e mi që apim të gjitha fuqitë e veta për një krodhe buke - dhe këto fuqitë tona askuej s'i duhen.

.....
Pse të mos qaj? Po fort! - mendonte Lili me vete.

- Pse s'më nep, pra, bukë të bardhë? E, pse s'më nep?- i sillej s'amës, e cila i kish mendët e

humbuna - dhe vazhdonte të qajë.

Pau e ama se si Lili u zverdh si drita e bishtukut e ethet nuk po e lenë. Dhe e dinte se duhet me thirrë mjekun, me ble barna, me i ba Lilit ministër për me hangër, me pimë limonadë në vend t'ujit kur ka zjarrmi, me u veshë trashë kur del përjashta, të gjitha këto i din e ama e Lilit, i ka msue te zotnia kur, si vajzë ishte shërbëtore, por...

Dhe një ditë, kur Lilin, mbas etheve të forta e zu gjumi, e ama e ndryni shtëpinë dhe shkoi te grueja që i kish dhanë uha dhetë lekë. Shkoi shpejt, pa kthye djathtas e majtas dhe pa u mendue ma gjatë, por me vendim të premë, si dhe burri i saj, për me gjetë të hollat e nevojshme që i duheshin për mjekimin e Lilit.

Për pyetjet 20-22 qarkoni alternativën që ju mendoni si të saktë. Më pas plotësoni përgjigjen edhe në fletën e përgjigjeve.

20. Çfarë trajton në këtë prozë Migjeni?

1 pikë

- A) Ironinë dhe mllefin personal.
- B) Njeriun, në kushtet e mbijetesës.
- C) Reagimin shoqëror kundër mjerimit.
- D) Revoltën individuale kundër sistemit të padrejtë.

21. Në fjalinë: “E për pesë vjet trajtat e të gjitha këtyne sendeve lanë vragë të pashlyeshme.” fjala **vragë** ka kuptimin:

1 pikë

- A) dhimbje,
- B) humbje,
- C) ngjyra,
- D) shenjë.

22. Cila nga fjalitë e mëposhtme përshkruan më mirë natyrën e Kolës në këtë fragment?

1 pikë

- A) Ai është i gatshëm të punojë për të dëshmuar vlerat që ka.
- B) Ai shpreson se dikush mund ta ndihmojë.
- C) Ai ndihet i pafuqishëm përballë situatës në të cilën ndodhet.
- D) Ai vepron me zemërgjerësi në raport me të tjerët.

23.

- a) Identifikoni një detaj, në pjesën e dytë të këtij fragmenti, që dëshmon modestinë e jetesës në familjen e Kolës dhe shpjegoni pse ju duket i tillë.

2 pikë

Detaji: _____

Shpjegimi: _____

- b) Cila është një nga të veçantat e **sintaksës poetike** në fjalinë: “... e pak nga shpirti i tij asht futë, asht ngjitë, asht ngjeshë nëpër paçavra të ndyeta dhe

GJUHA SHQIPE DHE LETËRSIA

mshisa të lagta”? Interpretoni forcën e shprehësisë që fiton fjalia përmes këtij përdorimi. **2 pikë**

E veçanta: _____

Interpretimi: _____

24.

a) Nëna e Lilit është e paemër, ajo quhet thjesht e **ama e Lilit** (dhe përgjatë novelës ajo quhet *grueja*). Ç’funktion artistik ka kjo zgjedhje? **1 pikë**

b) Identifikoni dy të dhëna në këtë fragment që paralajmërojnë për vendimin që do të marrë gruaja më vonë. Pse mendoni se ato janë vendimtare? **3 pikë**

25. Kola dhe e shoqja janë konsideruar nga kritika si dy figura tragjike. Bazuar në fragmentin e dhënë, shpjegoni se ku qëndron thelbi i tragjizmit tek ata.

2 pikë

Homeri

Iliada – Kënga XXIV (fragment)

Karroca me trupin e Hektorit arrin në Kalanë e Trojës. E para që e shikon, është Kasandra, një nga bijat e Priamit.

I plasi vaji e vuri ulërimën,
duke u lëshuar përmes gjithë qytetit:
"Trojës e trojane, ecni e shihni Hektorin,
ju që dikur kreshnikut para i dilnit,
dhe ju gufonte zemra prej gëzimit,
kur gjallë ai kthehej nga beteja e gjakshme,
pse ishte mburrja e fisit dhe e qytetit".
Kështu thërriste e askush n'qytet nuk mbeti,
as burrë, as grua, të gjithë u pikëlluan,
i madh e i vogël jashtë prej porte u derdhën,
për t'i dalë para Priamit me kufomën.
E mira grua dhe nëna e përnderuar
në krye të gjithëve përmbi qerre u turrën,
dhe shkulinin leshrat duke i puthur kokën,
dhe turma rotull me dënësë vajtonte.
Të tërë atë ditë gjersa të falej dielli,
duke derdhë lot do të vajtonin burrin
përpara portash mos t'u fliste Priami
lart prej koçie turmave të popullit:
"Lëshomëni rrugën, të kaloj me mushkë,
me vaj e gjëmë ju keni për t'u ngopur,
sapo ta shpie në saraj tim kufomën."
Foli, dhe u hapën e i bënë rrugë karrocës,
E, kur mbërritën në shtëpinë mbretërore,
vendosën trupin në një shtrat të gdhendur,
Të kryet e shtratit i vunë gjëmataret,
që zunë përvojshëm këngën e përmoshme.

Për pyetjet 26-28 qarkoni alternativën që ju mendoni si të saktë. Më pas plotësoni përgjigjen edhe në fletën e përgjigjeve.

26. Në ç'mënyrë vdes Hektori?

1 pikë

- A) E goditi një shigjetë, kur ishte në krye të ushtrisë.
- B) E goditi perëndesha e arsyes dhe mbrojtësja e arteve, Athinaja.
- C) E vrau Akili, heroi grek.
- D) E vrau Patrokli, luftëtar dhe mik i Akilit.

27. Kur Kasandra thotë: "*dhe ju gufonte zemra prej gëzimit*", me fjalën **gufonte** ajo ka parasysh:

1 pikë

GJUHA SHQIPE DHE LETËRSIA

- A) çmendej,
- B) mpihej,
- C) pushonte,
- D) rrihte.

28. Pse Priami, kur vjen trupi i pajetë i Hektorit, i ndalon njerëzit që ta qajnë atë?
1 pikë

- A) Dëshiron që atë ta qajë vetëm familja e tij.
- B) Kërkon që ai të respektohet siç i ka hije, brenda pallatit.
- C) Nuk dëshiron të dëgjojë vaj dhe ulërime.
- D) Nuk do që grekët të dëgjojnë vajin trojan.

29. Çfarë tregon mënyra se si pritet trupi i pajetë i Hektorit, në lidhje me raportin që ai ka patur me popullin?
1 pikë

30. Komentoni dy vargjet e para të këtij fragmenti dhe tregoni në ç'mënyrë ato përcaktojnë tonin e të gjithë pjesës.
3 pikë

31. a) Gjeni në fragmentin e dhënë dy vargje që krijojnë kontrast midis tyre. **1 pikë**

b) Identifikoni në këtë pjesë një rit të respektimit të të vdekurit. **1 pikë**

32. Bazuar në këtë skenë si dhe në veprën në tërësi, a mendoni se Hektori e arriti lavdinë e tij? Argumentoni mendimin tuaj. **2 pikë**

33. "Iliada" është një poemë epike. Çfarë fiton ajo nga kjo formë rrëfimi, në krahasim me rrëfimin në prozë?
2 pikë

34. Në pjesën "**Pëshpërima e tokës**" autori ka krijuar një komunikim të veçantë me natyrën, gjë që shpaloset që në titull.

PJESA I

Koha

- [1] “Do të dëshiroja të kisha më tepër kohë.”
“Sa pak orë ka dita!”
“Nuk kam kohë!”

Sa herë i keni dëgjuar këto fjalë? Sa herë ia keni përsëritur vetes? A nuk jemi të gjithë duke kërkuar pak më shumë kohë?

[2] Imagjiloni se si do të kishte qenë java që shkoi, nëse do të kishit pasur pak më tepër kohë, le të themi tridhjetë orë. Nëse do të kishit pasur këto orë shtesë, mund të kalonit më shumë kohë me miqtë dhe njerëzit e familjes. Mund t'i mermit pak më qetë detyrat e shkollës, pasi do të kishit më tepër kohë për t'i bërë ato. Ju mund të kishit bërë kaq shumë gjëra që kishit menduar t'i bënit, nëse do të kishit pasur pak më shumë kohë. Mund të nisnit një veprimtari të re, të lexonit librat për të cilët keni dëgjuar kaq shumë, të bënit ndonjë ekskursion apo diçka tjetër. Dhe, me tridhjetë orë të tjera shtesë, ju mund të kishit kursyer kohë.

[3] Tridhjetë orë shtesë duken si ëndrra të bukura në diell, por janë tuajat nëse i merrni. E vetmja gjë që duhet të bëni, është të shuani televizorin gjatë javës. Javën tjetër është *Java pa televizor*, një lëvizje mbarëkombëtare, e cila synon të nxisë njerëzit të shqyrtojnë të gjitha mundësitë e përmirësimit të kohës së nevojshme. Nëse merrni pjesë në këtë lëvizje, ju do të keni javën tjetër tridhjetë orë shtesë.

[4] Një adoleshent shpenzon një sasi të jashtëzakonshme kohe duke ndjekur televizorin. Sipas një studimi, një adoleshent shpenzon rreth katër orë e gjysmë duke parë televizor çdo ditë. Kjo do të thotë se, në një javë, ai shikon televizor rreth tridhjetë orë e gjysmë. Në një vit, ky total arrin në 1642 orë. Pra në një vit, janë 68 ditë, më shumë se dy muaj, që shpenzohen përpara televizorit.

[5] Edhe pse televizori është bërë kaq dominues në shoqërinë tonë, sërish shumë njerëz nuk shqetësohen për të parë pasojat e shpenzimit të kaq shumë orëve përpara tij. Megjithatë, ka pasur kërkime pafund për të studiuar pasojat e televizorit. Rezultatet janë mjaft të qarta. Njerëzit që kalojnë shumë kohë para televizorit, mund të kenë shqetësime gjatë gjumit. Ndoshta për shkak të kësaj, nxënësit që shohin më shumë televizor, priren të kenë nota më të dobëta, se ata që shohin më pak. Për shkak të dhunës që përhapet virtualisht në çdo program televiziv, njerëzit shpesh bëhen të pandjeshëm ndaj saj. Dhe më e rëndësishmja, televizori është një nga faktorët që ndikon shumë në rritjen e obezitetit.

[6] Megjithatë, unë besoj se ndikimi më negativ i televizorit është koha që ai “vjedh” nga ne. Koha që kalojmë para tij, është një kohë që e humbasim përgjithnjë dhe asgjë nuk mund të na e rikthejë më. Ajo është një kohë që nuk e kalojmë me miqtë dhe familjen. Është një kohë që nuk e kalojmë duke ndjekur ëndrrat dhe qëllimet. Është një kohë që nuk e kalojmë duke mbrojtur shëndetin tonë përmes

krijimit të një stili jete. Çdo minutë e investuar për të ndjekur këto qëllime dhe ëndrra do të na shpërblehet, pasi në të ardhmen do të kemi një shoqëri më të fortë, jetë më të mirë dhe trupa më të shëndetshëm.

[7] Shumë njerëz kanë frikë se, pa televizor, do të mërzhiten. Ata pyesin: “Çfarë mund të bëjmë në darkë pa televizor?” Këta njerëz shpesh harrojnë se televizori është bërë një burim kënaqësie vetëm këto gjashtëdhjetë vitet e fundit. Për mijëra vjet, njerëzit gjithnjë kanë gjetur mënyra argëtimi. Ata kalonin kohën me miqtë dhe familjen, lexonin libra, i binin veglave muzikore dhe merreshin me art, luanin dhe kalonin shumë kohë jashtë në natyrë. Ata gjenin mënyra të këndshme për të kaluar kohën, por edhe sot ne kemi shumë mundësi për ta bërë këtë. E vërteta është se kjo kërkon më shumë energji sesa dikur. Megjithatë, përfshirja në një veprimtari që ju pëlqen, do t’ju jepte më shumë energji se sa çdo program televiziv që do të ndiqnit.

[8] Duke u bërë pjesë e *Javës pa Televizor*, ju mund të eksploroni mundësitë e një jete që nuk zotërohet nga programet komerciale. Në vend që të shikoni programe të tilla, dilni jashtë dhe shijoni natyrën. Merruni me kopshtari ose bëni një shëtitje të gjatë nëpër kodrat rrotull. Në vend që të shikoni këngëtarët apo kërcimtarët e fundit, është më mirë të merrni disa mësimë vallëzimi apo kënge ose të ndiqni një shfaqje në skenë. Mos e ndiqni atë program gatimi, por krijoni diçka nga imagjinata juaj. Në vend që të shikoni finalen e basketbollit, bëni një ndeshje të tillë me miqtë tuaj ose merruni më një sport të ri. Në vend që të ndiqni dramën njerëzore në një telenovelë, bëni një bisedë me familjen. Dëgjoni historitë e tyre, komeditë dhe dramën e vërteta që ata kanë. Duke e mbyllur televizorin për shtatë ditë, ju do të zbuloni se përfshirja në jetë është shumë më interesante se të parët e një versioni të saj në televizor.

Për pyetjet 1-7 qarkoni alternativën që ju mendoni si të saktë. Më pas plotësoni përgjigjen edhe në fletën e përgjigjeve.

1. Cila nga fjalitë e mëposhtme mbështet **tezën** e këtij fjalimi? **1 pikë**

- A) Shumë njerëz kanë frikë se, pa televizor, do të mërzhiten.
- B) Megjithatë, ka pasur kërkime pafund për të studiuar pasojat e televizorit.
- C) Javën tjetër është *Java pa televizor*, një lëvizje mbarëkombëtare, e cila synon të nxisë njerëzit të shqyrtojnë të gjitha mundësitë e përmirësimit të kohës së nevojshme.
- D) Duke e mbyllur televizorin për shtatë ditë, do të zbuloni se përfshirja në jetë është shumë më interesante se të parët e një versioni të saj në televizor.

2. Cila nga fjalitë e mëposhtme hedh poshtë argumentin kryesor të autorit? **1 pikë**

- A) Disa programe televizive janë edukuese dhe sfiduese.
- B) Televizori është bërë dominues në jetën tonë.
- C) Televizori ndikon tek disa njerëz më shumë se tek disa të tjerë.
- D) Adoleshentët e ndjekin televizorin për të ulur nivelin e tensionit dhe të ankthit.

3. Cila nga fjalitë e mëposhtme jep informacion më të besueshëm mbi ndikimet negative të televizorit? **1 pikë**

- A) Njerëzit që kalojnë shumë kohë para televizorit, mund të kenë shqetësime gjatë gjumit.
- B) Ndoshta për shkak të kësaj, nxënësit që shohin më shumë televizor, priren të kenë nota më të dobëta se ata që shohin më pak.
- C) Dhe më e rëndësishmja, televizori është një nga faktorët që ndikon shumë në rritjen e obezitetit.
- D) Koha që kalojmë para tij, është një kohë që e humbasim përgjithnjë dhe asgjë nuk mund të na e rikthejë më.

4. Cila është arsyeja që autori trajton një çështje të tillë në fjalimin e tij? **1 pikë**

- A) Televizori është një shpikje relativisht e re.
- B) Televizori ndikon në pjesët më të rëndësishme të jetës.
- C) Njerëzit dëshirojnë të kenë më shumë kohë të lirë.
- D) Njerëzit janë të pavëmendshëm ndaj zakoneve të tyre të të shikuarit.

MATURA SHTETËRORE

5. Bazuar në informacionin e dhënë, në cilin nga konkluzionet e mëposhtme përdoret në mënyrë të saktë arsyetimi deduktiv? **1 pikë**

- A) Meqenëse njerëzit e kanë argëtuar veten pa televizion për mijëra vjet, atëherë edhe ne mund ta argëtojmë veten pa televizor.
- B) Meqenëse shumë shfaqje televizive paraqesin dhunën, ndjekja e çdo shfaqjeje televizive do t'i bënte njerëzit të pandjeshëm ndaj dhunës.
- C) Meqenëse çdo adoleshent shikon tridhjetë orë televizor çdo javë, çdo adoleshent që do të ndalonte së pari televizor, do të fitonte tridhjetë orë si kohë e lirë.
- D) Meqenëse nxënësit që shikojnë shumë televizor, marrin nota të dobëta në shkollë, çdo nxënës që merr nota të dobëta në mësim, shikon shumë televizor.

6. Përgjatë këtij fjalimi, duhet të ketë qenë shumë e rëndësishme për autorin të tërhiqte vëmendjen e auditorit edhe përmes: **1 pikë**

- A) përdorimit të gjesteve dramatike.
- B) leximit të drejtpërdrejtë të shënimeve të tij.
- C) shmangies së kontaktit me sy.
- D) përshtatjes së ritmit të të folurit.

7. Si do të ndryshonte kjo pjesë, nëse do të shkruhej në vetën e tretë njëjës? **1 pikë**

- A) Ajo do të përmbante më pak detaje rreth të rinjve.
- B) Ajo do të kishte një përmbajtje më pak emocionale.
- C) Ajo do të përfshinte më shumë informacion rreth autorit.
- D) Ajo do të fokusohet më shumë tek dëmet që shkakton televizori.

8. Identifikoni në pjesën e dhënë dy nga pasojat negative, të provuara me fakte, që shkakton qëndrimi i tepruar përpara televizorit. **2 pikë**

GJUHA SHQIPE DHE LETËRSIA

9. Çfarë ka të veçantë mënyra se si fillon ky tekst? Shpjegoni arsyen e këtij përdorimi. **2 pikë**

E veçanta: _____

Arsyeja: _____

10. Gjeni në paragrafin [4] dy momente ku sillen elemente të tekstit informues. Cili është funksioni që luajnë ato? **3 pikë**

Momentet: _____

Funksioni: _____

11. Sipas mendimit të autorit, cili është dëmi më i madh që na shkakton televizori? Pse? **2 pikë**

12. a) Bazuar në tekstin e dhënë, shpjegoni pse shumë njerëz e përjetojnë me frikë mungesën e televizorit. **2 pikë**

- b) Çfarë do të thotë të krijosh, sipas autorit, një stil unik jete? Pse është kaq i rëndësishëm ai për jetën e njerëzve? Mbështeteni përgjigjen tuaj edhe me ilustrime nga pjesa. **3 pikë**

PJESA II

Petro Marko

Nata e Ustikës (fragment)

Bukaporta u hap. Ne u ngritëm në këmbë, kthyem kokat lart e pamë qiellin plot dritë. Pamë shumë ushtarakë e marinarë që na dukeshin... - si dukeshin ashtu? Këmbë të mëdha e kokë të vogla... sikur ishin gati për të na shtypur... Pamë litarin dhe direkun... Po ç'thoshin? Qeshnin me ne që u dukeshim si miza?

Pritëm e pritëm. Heshtjen tonë e prishi lloja:

- Këtu kushedi se ku jemi e kushedi ku do na shpien...Lart kokën, si shqiptarë që jemi...

Vinçi me magjen e madhe në formë vagoni minierash u fut në bukaportë, u ul poshtë gjer në

dyshtemenë e hambarit tonë. Ne bëmë mënjanë. Zbritën me të shpejtë nga shkalla disa karabinierë.

Na urdhëruan të futeshim në atë magje. Ne ngurruam. Po ata na kërcënuan e na thanë se ashtu do të dilnim më kollaj. Me njëmijë mundime u futëm, gati njëri mbi tjetrin. Ata lart vazhdonin të qeshnin.

Vinçi ngrihej. Ne tundeshim në erë. Iu afruam bukaportës. Pastaj na kthyen nga bankina. E, kur ishim mbi bankinën, na lanë aty në erë.

Përposh nesh britma. Hodha sytë, e, ç'të shikoje! Mijëra njerëz me grusht na kërcënonin.

- Spie! Spie!
- A morte le spie che hanno causato miliaia di morti.
- Traditori! Spie di un cane!

Po kjo? Ç'është kjo pritje në tokën italiane? Ne vareshim në erë e lëkundeshim si kufoma e

Hamidit...

Një fishkëllimë e gjatë bilbili... Turma sikur deshi të na hante. Po ja që ne ishim lart. Vareshim e tundeshim në ajër.

- Pushoni! Pushoni...- Vala zemërake e turmës sikur ra në bunacë. – Pushoni! Këta shqiptarë të

mallkuar, këta banditë, këta spiunë na morën në qafë...Morën më qafë mijëra e mijëra bij të Italisë, se kapërcenin vijën e parë e i tregonin grekut pozitën tona...Pastaj na sulmonin nga shpina..., - bërtiste me sa kishte në kokë një oficer aty mbi vapor.

Ata poshtë sikur do të na hanin me dhëmbë. Ne lart këndonim. I pari ia nisi lloja:

Avanti, popolo,
alla riscossa
bandiera rossa
triumfera.

Kënga ngrihej më lart se ne. Përhapej më tej vaporet nga shikonim si të shastisur. Turma kishte heshtur e na shikonte gjithashtu si e shastisur....

Ne tundeshim në erë duke kënduar.

Për pyetjet 13-18 qarkoni alternativën që ju mendoni si të saktë. Më pas plotësoni përgjigjen edhe në fletën e përgjigjeve.

13. Në këtë fragment, përballja me një trajtim të tillë çnjerëzor i çon të burgosurit shqiptarë drejt: **1 pikë**

- A) bjerrjes së vlerave të tilla, si: dashuria, dhimbja, mirëkuptimi.
- B) dramës së depersonalizimit dhe nënshtimit ndaj kundërshtarit.
- C) qëndresës individuale heroike përballë dhunës së kundërshtarit.
- D) rezistencës solidare ndaj formave të tilla të dhunës.

14. Cila nga alternativat e mëposhtme është shkruar në **vetën I shumës**? **1 pikë**

- A) Hodha sytë, e, ç'të shikoje!
- B) Ata lart vazhdonin të qeshnin.
- C) Vala zemërake e turmës sikur ra në bunacë.
- D) Me njëmijë mundime u futëm, gati njëri mbi tjetrin.

15. Cila nga fjalitë e mëposhtme ndërtohet mbi figurën e elipsës? **1 pikë**

- A) Pritëm e pritëm.
- B) Vinçi ngrihej.
- C) Përposh nesh britma.
- D) Po ç'thoshin?

MATURA SHTETËRORE

16. Në fjalinë: "Përhapej më tej vaporit nga shikonim si të shastisur", fjala të **shastisur** ka kuptimin: **1 pikë**

- A) të bezdisur,
- B) të trullosur,
- C) të mërzitur,
- D) të lënduar.

17. Të burgosurit shqiptarë, të varur mbi majën e anijes, dhe turma që mallkon, kanë të përbashkët: **1 pikë**

- A) fatin: ata janë njëloj viktima, përballë një lufte të pakuptimtë.
- B) kombësinë: ata janë të kombësisë shqiptare.
- C) mënyrën e trajtimit: edhe njerëz të tjerë nga turma do të trajtoheshin po njësoj.
- D) ndëshkimin: të dy palët do të vdisnin nga e njëjta mënyrë ekzekutimi.

18. Në cilën nga alternativat e mëposhtme kemi një metaforë mbiemërore? **1 pikë**

- A) Hanin me dhëmbë.
- B) Vala zemërake.
- C) Qeshnin me ne.
- D) Magjen e madhe.

19. Në një moment, të burgosurit ngurrojnë të lëvizin.

Cilat janë dy nga arsyet që e nxisin këtë reagim? **2 pikë**

20. Identifikoni një rast ku shfaqet antiteza mes veprimeve të tumës dhe të të burgosurve.

Cila është vlera e këtij kontrasti? **2 pikë**

Antiteza: _____

Shpjegimi: _____

21.

GJUHA SHQIPE DHE LETËRSIA

- a) Në mbyllje të fragmentit, Iloja shpërthen në një këngë, e cila ndiqet edhe nga të burgosurit e tjerë.
Cila është arsyeja e këtij reagimi? **1 pikë**

- b) Këngën e fillon i pari Iloja. Ç'tregon kjo për karakterin e tij? Pse ai këndon në gjuhën italiane?
Ku e gjen ai fuqinë për të reaguar në këtë formë, në rrethana tejet të pafavorshme për të? **3 pikë**

22. Zbuloni në fragment një rast të përdorimit të pyetjes retorike. Shpjegoni gjendjen shpirtërore të personazhit, që shpaloset përmes saj. Çfarë fiton pjesa përmes kësaj ligjërate komunikimi me lexuesin? **3 pikë**

Shembulli: _____

Shpjegimi: _____

Vlera: _____

23. Cilës pjesë të ligjëratës i takon fjala që mban peshën kryesore në fjalinë: “*Ne tundeshim në erë*”?

Interpretimi imazhin e përfutur përmes përdorimit të saj. **2 pikë**

Pjesa e ligjëratës: _____

Interpretimi: _____

24. Zbërtheni nëntekstin e fjalisë: “*Kënga ngrihej më lart se ne*”. Ç' domethënie merr raporti krahasues që vendoset mes këngës dhe të burgosurve (ne)?

2 pikë
